

Umělecké dílo

Jedná se o výtvar člověka, který se však liší od řady jiných. Jedním z hlavních rozdílů uměleckého díla je dominantně **estetická funkce**. Na rozdíl od předmětů denní potřeby (např. vybavení domácnosti, nástrojů) - řemeslně nebo průmyslově vyrobených - má umělecké dílo jiný účel. Neslouží ryze k praktickým účelům, nýbrž má za cíl vzbuzovat především **krásu** a vyvolávat v subjektu (divákovi, čtenáři, posluchači) **konotativní** přesahy (např. i metafyzického charakteru). Podle Adorna stojí umělecké dílo (jako zcela vytvořené) proti přírodě. Odtud mnoho pojednání o vztahu mezi přírodním a uměleckým krásnem. Od antiky se v souvislosti s uměleckou tvorbou mluví o nápodobě – **mimesis**. Umělecké dílo však nelze chápat pouze jako dílo-věc (**artefakt**). Liší se také v závislosti na uměleckém odvětví, se kterým je spojeno. Zcela jiné vymezení, ve srovnání s dílem výtvarným, má dílo literární nebo hudební. Kombinací uvedených typů se vyznačuje např. dílo filmové nebo operní. Zvláštním pojmem je tzv. **Gesamtkunstwerk** (souborné umělecké dílo).

Umělecké dílo lze chápat jako **znak**. Odtud blízký vztah k sémantice a **sémiotice**. Ve svých výkladech se dotýká také oblasti hermeneutiky, filozofie jazyka nebo psychologie. Pojmy spojenými s uměleckým dílem jsou **forma**, **obsah** nebo **symbol**. Podle Mukařovského je účelem znakovosti vzbuzovat ve vnímání estetický postoj. Zásadní význam přikládá uspořádání znaků a jejich vzájemným vztahům (struktuře – odtud **strukturalismus**). Umělecké dílo nemůže být ztotožňováno s individuálním stavem vědomí autora ani kterékoliv ze subjektů, který jej vnímá. Je tedy estetickým objektem, který má univerzální působnost (oblast kolektivního vědomí). Jako autonomní znak má umělecké dílo vztah k tomu co označuje. Odbornými termíny je to vztah mezi **označujícím** (signifiant) a **označovaným** (signifié). Každé umělecké dílo vedle estetické funkce má i svoji estetickou hodnotu a podléhá určité estetické normě (o pojmech estetické hodnoty, funkce a normy více J. Mukařovský).

V chápání díla je podstatný jeho vztah k autorovi a divákovi. Pokud je dílo výsledkem tvůrčí činnosti konkrétního člověka, mluvíme o **autorském díle**. Ve vztahu k autorovi lze nalézt dva názory. Interpretovat dílo skrze autora a naopak interpretovat dílo bez vztahu k autorovi (dílo má svou vlastní autonomii). Vztahu mezi dílem, autorem a divákem se výrazně věnuje U. Eco. V oblasti literární rozlišuje U. Eco např. modelového a empirického čtenáře. Jeho známým pojmem je **otevřené dílo** (vztahuje se především k postmoderně).

Jednou z významných charakteristik uměleckého díla je **originalita** a autenticita. W. Benjamin tuto jedinečnost označuje jako „zde a nyní“ uměleckého díla. To vytváří jeho originalitu a je zárukou jeho pravosti. Reprodukováním ztrácí dílo svou auru a v některých případech můžeme dokonce použít označení falzifikát. Díla by měla být nahlížena v jeho tradici (viz W. Benjamin: Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti).

Složitě je určení hranice toho, co lze považovat za umělecké dílo, především v přesahu ke **kýči**. Definice kýče je sama o sobě nejasná. M. Kulka uvádí mezi vlastnostmi kýče emocionální náboj, všeobecné spojení s krásou, rychlou identifikovatelnost a neobohacující nebo chybějící přesahy díla-kýče. Mezi další vlastnosti přisuzovaným kýči patří podbízivost, útok na smyslové a konzumní pudy, nízké vypovídací sdělení, nepravdivost a absence hodnoty. Umělecké dílo by tedy nemělo být ve své snaze o vyvolání estetického zalíbení podbízivé, nemá za cíl vyvolávat slast a usiluje o především „duševní obohacení“ vnímatele.

Literatura k tématu:

BENJAMIN, Walter. Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti. In BENJAMIN, Walter. Dílo a jeho zdroj. Praha: Odeon, 1979. 428 s.

Mukařovský, Jan, Umělecké dílo jako znak: Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008 -- 137 s.

Mukařovský, Jan. Studie, Brno: Host, 2007.

Hume, David. O měřítku vkusu. In Estetika. Brno: Vutium, 2004.

Jankovič, Milan, Cesty za smyslem literárního díla / -- Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005 -- 354 s.

Adorno, Theodor W.: Estetická teorie, Praha: Panglos, 1998.

Indarden, R.: Umělecké dílo literární / -- 1. vyd. Praha: Odeon, 1989 -- 419 s.

Guardini, R.: O podstatě uměleckého díla / -- Vyd. 1. Praha: Centrum teologie a umění: Triáda, 2009 -- 165 s.

Kulka, Tomáš, Umění a kýč, Praha: Torst, 1994, ISB: 80-85639-17-3

Kulka, Jiří, Psychologie umění / -- Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008 -- 435 s.